

Nr 203.

Godkänd av första kammaren den 6 juni 1916.

Godkänd av andra kammaren den 6 juni 1916.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 5 mom. 3 och 4, § 6 mom. 1 och 4, § 7, § 8 mom. 1 samt §§ 9—11 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov.

(Laguskottets utlåtande nr 46.)

Till Konungen.

Genom en den 4 april 1916 dagtecknad proposition, nr 153, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 5 mom. 3 och 4, § 6 mom. 1 och 4, § 7, § 8 mom. 1 samt §§ 9—11 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov.

Förslaget mera väsentliga nyheter äro tvenne. Den i 2 § rekvisitionslagen inrymda förteckningen över föremål för rekvisition har betydligt utvidgats, framför allt i det hänseende, att industriella anläggningar och verkstäder med eller utan utrustning i maskiner, ledningar, bränslefförråd och andra materialier, verktyg och redskap må rekvisitionsvis tagas i anspråk, jämte arbetarebostäder, stallar, upplagsbyggnader m. m., allt med skyldighet för innehavaren att tåla eller vidtaga erforderliga omflyttningar

och förändringar i inredning och utrustning. Denna utvidgning av rekvisitionsrättens omfattning och innebörd har varit en väsentligt medverkande anledning till den andra huvudsakliga förändring, som föreslås i förevarande lagstiftning och vilken avser ordningen för ersättningsbestämmande. Det har ansetts, att de nuvarande lokala värderingskommissionerna icke äro rätt skickade att företaga de, ofta speciell sakkunskap på det industriellt ekonomiska området krävande värderingar, som enligt lagförslaget komme att bliva nödiga. Förslaget upptager för den skull jämte dessa kommissioner en ny central institution, *riksvärderingsnämnden*, med uppgift *dels* att leda de lokala nämndernas verksamhet och tjänstgöra såsom en överinstans, till vilken kan klagas över deras beslut, *dels ock* att omedelbart verkställa värderingen i vissa mera invecklade och krävande fall. Riksvärderingsnämnden skall slutligen ock hava en ledande ställning vid arbetet med upprättande av de taxor, som enligt förslaget skola tid efter annan upprättas och vid ersättningsbestämmande tillämpas.

Förslaget har utarbetats på grundval av förarbeten, som utförts av krigsberedskaps- och krigsmaterielkommissionerna gemensamt. Kommissionerna hava tillika utarbetat utkast till administrativ författning med närmare bestämmelser rörande den tilltänkta värderingsorganisationen, vilket utkast varit tillgängligt för det riksdagens utskott, som haft ärendet till beredning.

De föreslagna ändringarna i 2 § rekvisitionslagen och de övriga stadganden, som avse att reglera själva rekvisitionsrätten, hava vid den granskning, riksdagen företagit, lämnats utan anmärkning.

Däremot hava yppats betänkligheter mot att nu införa en ny organisation för värdesättning av i anspråk tagna förnödenheter ävensom införa en i stor utsträckning ny princip för ersättningsbestämmande. Onekligen hade det, särskilt i betraktande av att en ganska vidlyftig apparat genom de nya bestämmelserna tillskapas, varit särdeles önskligt, att förslaget framkommit vid en tidpunkt, då en mera sorgfällig prövning kunnat verkställas av de olika synpunkter och uppslag, som på detta område kunna erbjuda sig. Riksdagen har emellertid, med hänsyn till att nuvarande organisation uppenbarligen icke är ägnad att lämna tillfredsställande resultat i fråga om de värderingar, som kunna ifrågakomma vid tillämpning såväl av åtskilliga bestämmelser i rekvisitionslagen som ock av 4 § i den föreslagna nya lagen om förfogande över viss egendom vid krig eller krigsfara, funnit sig icke böra motsätta sig genomförandet av den i den kungl. propositionen föreslagna värderingsorganisationen. Riksdagen vill dock framhålla angelägenheten av att verkningarna av denna organisa-

tion följas med synnerlig uppmärksamhet och att, om densamma i ett eller annat avseende skulle befinnas onödigt tyngande eller eljest mindre lyckligt anordnad, nödiga åtgärder för vinnande av rättelse vidtagas.

Riksdagen har emellertid icke kunnat bifalla det framlagda lagförslaget i förevarande delar oförändrat, utan har underkastat detsamma en viss överarbetning. Det har i främsta rummet syntes föga tillfredsställande, att icke ens de allmänna grunderna för fördelningen av kompetensen riksvärderingsnämnden och de lokala nämnderna emellan blivit i rekvisitionslagen angivna, utan detta ämne helt och hållet reglerats i det administrativa författningsförslaget. Riksdagen har sökt avhjälpa denna brist genom infogande av de stadganden, som innehållas i 11 och 12 §§ här nedan intagna, av riksdagen för sin del antagna lag i ämnet. Vid deras avfattning har riksdagen haft ledning av ovan omförmälda utkast till administrativ författning.

Vidare har det syntes riksdagen mindre lämpligt, att ordföranden i riksvärderingsnämnden skall äga, låt vara med begränsning i valet, utse tvänne ledamöter i samma nämnd, vilka jämte honom själv där skulle bilda flertal. Riksdagen har därför, utan att förbise att vissa praktiska svårigheter, som dock torde kunna övervinnas, därav följa, ansett, att utväljandet av ifrågavarande ledamöter skall tillkomma de ämbetsverk, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle uppsätta förslag å sådana ledamöter. I enlighet härmed har ändring vidtagits i 10 §, som jämväl medfört, att en punkt i slutstadgandena uteslutits.

Huruvida upprättandet av taxor bör ske så ofta som minst en gång årligen förefaller riksdagen vara en fråga, som icke bör nu på ett bindande sätt avgöras. Riksdagen har funnit prövningen härav kunna överlämnas till Kungl. Maj:t, och har i enlighet härmed uteslutit ifrågavarande tidsbestämmelse i 11 § 2 mom. (13 § 1 mom. i den av riksdagen för sin del antagna lag i ämnet). Å andra sidan har det med hänsyn till denna ändring syntes riksdagen så mycket lämpligare, att tillämpningen av taxan i fråga om ersättning för vara, för vilken prissättning i taxa ägt rum, icke är föreskriven såsom en alldeles ofrånviklig regel, utan att det öppnas riksvärderingsnämnden möjlighet att i särskilt fall, där på grund av omständigheterna dylik tillämpning skulle mot den ersättningsberättigade innebära uppenbar obillighet, tillerkänna tilläggsersättning utöver den enligt taxa uppburna. I 9 § har i sådant syfte en jämkning företagits.

Under hänvisning till vad sålunda blivit anfört får riksdagen tillkännagiva, att riksdagen, som icke kunnat i oförändrat skick antaga det i den kungl. propositionen innefattade lagförslag, för sin del antagit följande

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov.

Härigenom förordnas, att nedan nämnda §§ och mom. i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov skola *erhålla* följande lydelse:

§ 1.

4. Rätt att göra rekvisition tillkommer de militära myndigheter, åt vilka Konungen jämlikt § 15 sådan rätt meddelar. Rekvisitionen skall alltid ske genom skriftlig, av rekvisenten undertecknad handling. För vad enligt rekvisition blivit lämnat eller fullgjort skall kvitto givas.

§ 2.

1. Genom rekvisition må anskaffas eller tagas i anspråk:

a) kvarter för trupper med befäl och vederlikar samt för andra, som äro vid krigsmakten anställda eller för dess räkning använda; stallrum för kreatur ävensom upplagsplats och plats under tak i befintliga byggnader för materiel och andra effekter;

b) mat i kvarteren för den i a) omförmälda personal samt foder åt kreatur;

c) fartyg, båtar och andra farkoster, med eller utan bemanning och materiel;

d) anspann med eller utan fordon, kreatur, fordon, sadel och seltyg, automobiler (motorcyklar), lokomobiler, velocipeder, skidor, sparkstöttingar och snöskor, allt med erforderligt tillbehör, så ock personal för nämnda transportmedels skötsel samt materiel och personal för reparation av desamma;

e) vägvisare, budbärare, arbetsmanskap, materialier, verktyg och redskap för tillfälliga för krigsändamål erforderliga väg-, bro-, förbindelse-, befästnings- och andra arbeten jämte till sådana arbeten nödig mark samt byggnader och verkstäder;

f) proviant och foder jämväl under andra förhållanden än de i b) avsedda, ävensom slaktdjur;

g) bränsle och lägerhalm för trupper i kvarter, läger eller bivack;
 h) förnödenheter för drift av kraft och andra maskiner och värmeapparater av alla slag såsom vatten, elektrisk ström, bränsle, smörjämnen m. m.;

i) erforderliga materialier för utrustning av fartyg;

k) vård hos befolkningen för sjuka och sårade människor och kreatur;

l) annat, som kan behöva undantagsvis genom rekvisition anskaffas, såsom beväpnings- och utrustningspersedlar, läkemedel och sjukvårdsmateriel, ammunition, krut, dynamit och andra sprängämnen, ävensom till biträde erforderlig personal.

2. Genom rekvisition må ock tagas i anspråk:

a) järnvägar, ballonger, flygmaskiner, luftskepp, kanaler, slussverk, lastbryggor, kajer, lyftkranar och andra dylika transportanordningar eller fortskaffningsmedel, telegraf- och telefonanläggningar, kraftanläggningar, kvarnar, bagerier, slakterier, tryckerier, litografiska anstalter samt andra industriella anläggningar och verkstäder, allt med eller utan tillhörande maskinell utrustning, ledningar, bränslefförråd och andra materialier, verktyg, redskap, övriga inventarier, materiel och personal; ävensom lokaler, jämte befintlig inredning, att användas till bostad för personal, till uppställande av kreatur eller till upplag, verkstad eller industriellt bruk;

med skyldighet för innehavaren av rekvirerad anläggning, verkstad eller lokal att i den mån det påkallas, tåla eller vidtaga förändring eller förflyttning i avseende å dess inredning eller utrustning;

b) rullande och annan materiel för järnvägar och fältbanor samt maskiner av alla slag med eller utan erforderlig personal, ävensom telegraf-, telefon-, kraftlednings-, ballong-, flygmaskins-, luftskepps- och belysningsmateriel.

§ 3.

För åstadkommande av en såvitt möjligt jämn fördelning vid rekvisitionernas utgörande indelas riket, på sätt som av Konungen jämlikt § 15 bestämmes, i rekvisitionsområden, varvid hänsyn tages ej mindre till de särskilda landsdelarnas tillgångar än ock till rikets administrativa indelning.

Denna indelning skall, då rekvisitionernas beskaffenhet sådant medger, läggas till grund för deras utgörande. Utan hinder därav äger dock, vad krigsskådeplats angår, den därstädes förordnade militäre befälhavaren, sedan rätt att göra rekvisition för honom inträtt, att i nämnda avseende utfärda nödiga bestämmelser.

§ 5.

3. Kvarter för människor, stallrum för kreatur samt, i mån av behov, plats under tak för materiel och andra effekter lämnas utan betalning.

Pågår inkvartering under så lång tid, att särskilda kostnader och avsevärda olägenheter därigenom åsamkas vederbörande kvartervärd, må dock ersättning utgå med belopp, som prövas skäligt.

4. Mat, som lämnas i kvarteren, skall vara efter ortens sed.

§ 6.

1. Då i annan ordning, än för kronoskjuts finnes föreskrivet, anspann med eller utan fordon på rekvisition lämnas, utgår ersättningen efter kördag, beräknad till högst 10 timmar. Begagnas anspann endast fem timmar eller mindre, utgår ersättning för halv kördag.

4. För den skada eller betydligare försämring, som å djur eller fordon bevisligen uppkommit under begagnandet utan ägarens eller formannens förvällande, är ägaren berättigad till full ersättning. Tages anspann med eller utan fordon i anspråk för längre tid än fyrtioåtta timmar eller för oviss tid, skola dragare, åkdon och seltyg värderas vid inställelsen. Har sådan värdering icke då kunnat ske, bör den så snart som möjligt därefter verkställas.

§ 7.

1. Ägare till enskild järnväg, som genom rekvisition tages i anspråk, vare pliktig att å järnvägens vagnar anordna nödig inredning för fortskaffning av trupper och krigsförnödenheter.

2. Militärtransporter betalas efter fastställd taxa eller de särskilda bestämmelser som kunna för järnvägen vara gällande. Ersättning för järnväg, som eljest i sin helhet eller till viss del för krigsändamål tages i anspråk, likasom för järnvägsmateriel lämnas i förhållande till den tid, varunder järnvägen eller materielen varit ägaren avhänd, samt den skada eller betydligare försämring densamma lidit.

3. Enligt de i mom. 2 angivna grunder utgår jämväl ersättning för användandet av övriga i § 2 mom. 2 upptagna föremål för rekvisitionsrätten, i den mån ej annorlunda i § 8 mom. 1 sägs.

4. För forsling av rekvirerade varor till avlämningsplats så ock för återforsling av egendom, som efter begagnandet återställes, utgår ersättning efter de grunder, som i § 6 nämnas.

§ 8.

1. Då tomma eller obegagnade hus och byggnader, skogs- och hagmarker samt öppna obrukade fält enligt denna lag användas för militära ändamål, lämnas ingen annan ersättning än för därå bevisligen uppkommen skada. För begagnandet av andra byggnader och annan mark ävensom av kraftanläggningar, kvarnar samt andra anläggningar och verkstäder lämnas ersättning ej allenast för sådan skada utan ock, där ej begagnandet skett för ändamål, varom i § 5 mom. 3 sägs, för den för innehavaren förlorade avkastning eller nytta.

§ 9.

1. Å ersättning för varor och tjänstbarheter, som genom rekvisition enligt denna lag tagits i anspråk, skola, i den mån sådan ersättning lämpligen kan på förhand fastställas, i den ordning, som i §§ 10, 11 och 13 sägs, upprättas taxor, vilka kungöras på sätt Konungen förordnar. Pris å arbete och varor, som upptagas i sådana taxor, skall däri bestämmas till fulla värdet vid tiden för taxornas upprättande.

2. För vad enligt mom. 1 i taxa upptagits skall ersättning utgå enligt taxan. Menar någon att tillämpning av taxan i fråga om honom tillerkänd ersättning för vara har på grund av särskilda omständigheter innefattat synnerlig obillighet, äge han draga sitt anspråk å ytterligare ersättning under särskild prövning i den ordning § 13 stadgar.

3. Där vederbörliga taxor icke upptaga pris å vad som genom rekvisition utgöres, skall, i den mån ej de förut i denna lag angivna grunder för ersättningens bestämmande äro tillämpliga, ersättning utgå efter fulla värdet vid tiden för rekvisitionen utgörande.

§ 10.

1. För upprättande av taxor, varom i § 9 förmäles, så ock för prövning och bestämmande av fordringsbeloppen för sådana utgjorda rekvisitioner, för vilka ersättning icke utgår efter behörigen fastställda taxor, skola i den ordning nedan stadgas tillsättas dels lokala värderingsnämnder, nämligen en för varje landstingsområde och en för varje stad, som ej i landsting deltager, dels ock en värderingsnämnd för hela riket (riksvärderingsnämnd), med åliggande för nämnderna tillika att handlägga sådana övriga ärenden, som äga sammanhang med ersättning för utgjorda rekvisitioner eller för därunder uppkommen skada.

2. Riksvärderingsnämnden skall bestå av ordförande och fyra andra ledamöter.

Ordföranden och två andra ledamöter jämte ställföreträdare till nödigt antal utses för fyra kalenderår av Konungen. *Övriga två ledamöter jämte ställföreträdare för dem utses för varje särskilt ärende, på därom av ordföranden gjord framställning, av kommerskollegium eller lantbruksstyrelsen, med iakttagande däran att den sakkunskap, som må för ärendet erfordras, varder behörigen företrädd.*

3. Lokal värderingsnämnd skall bestå av tre för sakkunskap och oväld kända ledamöter, nämligen en ledamot, tillika ordförande, vald av vederbörande landsting eller stadsfullmäktige, en *intendenturofficer* eller annan person, utsedd av arméfördelningschefen (militärbefälhavaren), samt en civil tjänsteman eller annan person, utsedd av Konungens befallningshavande. För en var av de utsedda skola väljas två ställföreträdare. Såväl ledamöter som ställföreträdare utses för en tid av fyra kalenderår. Närmare föreskrifter angående nämnda val meddelas av Konungen.

§ 11.

1. Riksvärderingsnämnden bestämmer vilka varor och tjänstbarheter skola av de lokala värderingsnämnderna, var för sitt område, i taxa prissättas. I den mån förhållandena inom ett landstingsområde sådant påkalla, verkställer den lokala värderingsnämnden särskild prissättning för olika delar av området.

2. Å de varor, för vilka sådant finnes lämpligt, verkställer riksvärderingsnämnden själv prissättning i taxa att efter nämndens bestämmande gälla för hela riket eller för visst landstingsområde eller för viss stad eller ort.

3. Har å viss vara prissättning i taxa verkställts såväl av riksvärderingsnämnden som av lokal värderingsnämnd, skall den av riksvärderingsnämnden verkställda prissättningen gälla.

§ 12.

1. Prissättning för vara eller tjänstbarhet, som icke i taxa upptagits, så ock för annat, som blivit föremål för rekvisition enligt denna lag, bestämmas i varje särskilt fall av vederbörande lokala värderingsnämnd, där ej i mom. 2 eller 3 här nedan annorlunda stadgas.

2. Har genom rekvisition tagits i anspråk anläggning, byggnad eller lägenhet, som är avsedd för eller använts vid tillverkning, beredning eller

reparation av varor eller materiel eller för kommunikationsändamål, eller ock fartyg öfver tjugu registerton, och finner den lokala värderingsnämnden skälig anledning antaga att ifrågakommande ersättning bör skattas till högre belopp än tvåtusen kronor, skall nämnden ofördröjligen hänskjuta frågan om ersättning till riksvärderingsnämndens omedelbara avgörande.

3. Ersättning för kvarter, som enligt § 5 mom. 3 må ifrågakomma, bestämmes av riksvärderingsnämnden.

§ 13.

1. Taxa, som i § 9 avses, skall upprättas i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas.

2. Taxa, som upprättats av lokal värderingsnämnd, skall underställas riksvärderingsnämndens prövning. Ändring i beslut, som eljest meddelats av lokal värderingsnämnd, må sökas hos riksvärderingsnämnden genom besvär. Vill någon äska ersättning enligt § 9 mom. 2 utöver vad honom efter taxa tillgodokommit, göra det genom ansökan hos riksvärderingsnämnden. Närmare föreskrifter anqående den ordning, vari underställning, ändringsökande och ansökan, som nyss nämnts, skall äga rum, meddelas av Konungen.

Över taxa, som upprättats av riksvärderingsnämnden, och beslut, som eljest meddelats av denna nämnd, må klagan ej föras.

§ 14.

1. Likvid för fullgjord rekvisition skall, efter fordringsbeloppets prövning och godkännande, där så ske kan, erläggas kontant, men, då detta ej låter sig göra, genom en tre månader efter utställandet till betalning förfallen anvisning. Sådan anvisning löper med fem procent ränta från och med dagen för utställandet.

2. Sättet och ordningen för fordringsbeloppens prövning och godkännande, ävensom vilka myndigheter äga behörighet att utställa anvisningar, bestämmas av Konungen.

3. Anvisning inlöses å ort och tid, som genom allmän kungörelse tillkännagives.

§ 15.

De närmare föreskrifter, som för verkställigheten av denna lag bliva erforderliga, meddelas av Konungen.

§ 16.

Angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling. De ledamöter i riksvärderingsnämnden jämte ställföreträdare, som det tillkommer Konungen att nämna, ävensom ledamöter och ställföreträdare i de lokala värderingsnämnderna skola under innevarande år utses för tiden intill utgången av år 1920. Intill dess jämlikt denna lag ledamot i lokal värderingsnämnd innevarande år utsetts, skall den ledamot i kommission, som må hava blivit i motsvarande ordning utsedd på grund av bestämmelserna i den nu gällande lagen, fortfarande tjänstgöra, med de åligganden, som tillkomma ledamot i lokal värderingsnämnd. Taxa, som av sådan kommission upprättats, skall gälla, intill dess ny taxa för motsvarande område blivit jämlikt denna lag uppgjord och vederbörligen kungjord.

Stockholm den 6 juni 1916.

Med undersåtlig vördnad.
